

УДК 39:35.071.51](477-22)

Тетяна ФАЙНИК

ПОНЯТТЯ МЕЖІ ТА ЙОГО ВІДОБРАЖЕННЯ В ТРАДИЦІЙНО-НАРОДНИХ ПІДХОДАХ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЖИТЛОВО-ГОСПОДАРСЬКИХ КОМПЛЕКСІВ В УКРАЇНСЬКИХ СЕЛАХ

Йдеться про просторовий рубіж — межу, що поділяє «свій» і «чужий» світ у народних уявленнях; розкриває поняття огорожувати — оточувати простір як реально, так і символічно; наголошується, що створення магічного кола: огороження із обходом, обкурюванням, оперізуванням та ін. є формою створення перешкод між підохоронним об'єктом і носієм небезпек.

Ключові слова: межа, простір, огорожа, огорожувати, поріг, небезпека, символ.

© Т. ФАЙНИК, 2018

Межа у народних уявленнях — просторовий рубіж, який поділяє «свій» і «чужий» світ. Межею можуть бути тин або пліт, ворота, поріг, вікно, річка, стежка тощо. Огорожа має ворота, дім — поріг. При цьому поріг служить місцем переходу межі дім — двір, ворота ж — переходу межі двір — не двір.

Огороджувати — це оточувати простір загорожею, як реальною, так і символічною, для захисту цього простору від небезпеки. Огородження, поряд із обходом, оперізуванням, заорюванням, окресленням, замітанням та іншими способами створення магічного кола, є формою створення перешкоди між об'єктом, який охороняється, і носієм небезпеки [13, т. II, с. 521].

Свій — Чужий є однією із основних семантичних опозицій у народній культурі і співвідноситься з такими опозиціями як добрий — поганий, праведний — гріховний, чистий — нечистий, живий — мертвий, людський — нелюдський (звіриний, демонічний), внутрішній — зовнішній. З останньою ознакою пов'язані уявлення про «свій» і «чужий» простір, який уявляється як сукупність концентричних кіл, при цьому у самому центрі перебуває людина та його найближче оточення (наприклад: людина — дім — подвір'я — село — поле — ліс). Ступінь «чужості» зростає за ступенем віддалення від центру, «свій» (культурний) простір через низку меж (пліт, край села, річка і т. п.) переходить у «чужий» (природний), який у свою чергу межує або отожднюється із потойбічним світом [4, т. IV, с. 581].

Універсальною формою діяльності людини у стосунку до простору є його *освоєння*, тобто перетворення «чужого», хаотичного, «нечистого» простору у «свій», космічний, «чистий». До числа ритуальних і практичних форм освоєння простору належить його огорожування, визначення меж простору граничними знаками, створення навколо нього магічного кола, зокрема за допомогою обходів територій у календарних і оказійних обрядах, заорювання, окреслення, обмітання, осипання, а також маркування простору звуком і голосом. Формами освоєння простору є також його освячення, зокрема внесення у простір сакральних предметів (ікон, освячених предметів, хліба, солі, маку і ін.), ритуальне очищення (зокрема, обкурювання), а також маркування простору знаками людської культури (вивішування амулетів, встановлення хрестів і фігур біля дороги, церкви, каплиць, оформлення природних джерел і ін.). До форм освоєння простору належить жертвопри-

ношення, читання сакральних текстів (молитва, замовляння), залучення нових актів освоєння людського простору (обряд новосілля, який покликаний перевести нову і ще «чужу» будівлю у категорію «свого» житла) тощо [14, т. III, с. 562].

Наприклад, від епідемії із сувою полотна робили коло навкруг усього села, й це був той магічний пояс, огорожа, оперізування, який мав захистити його мешканців. Підперізують перевеслами з соломи й дерева у садку. Це має сприяти родючості, багатству, врожаю [17, т. III, с. 552].

Способом маркування простору міг бути і людський голос, з допомогою якого означали і огороджували культурний простір, який належав людині (щоб град не знищив засіву, морові хвороби не зачіпали людей, вовки і змії не підходили до дому і ін.).

Мотив огороджування часто зустрічається у вербальних текстах, переважно у замовляннях, де говориться про огорожу, яка створена із елементів світу — місяця, зірок, сонця і ін.: «Встану я, раб Божий... благословившись, огороджусь світлим місяцем...» або: «Мати сина породила, місяцем огородила» (Вінничина). Основна ідея цього мотиву — створення надійного тину, плоту навколо об'єкта, який необхідно охороняти, або: «Місяць Аврааме, Божий грім!... Став біля моєї пасіки великий частокіл, щоб чужа пчоло не перейшла і моєї пасіки не знесла...» [18, с. 240]. «Піди собі, де собаки не брешуть, де кури не співають, де християнський голос не ходє» [21, т. I, с. 120].

Звичайні загорожі господарського призначення (пліт, паркан тощо) могли набувати функції магічного кола. Умовою ефективності такої перешкоди була її цілісність, відсутність проїм, стикувань і меж. В українській казці упир проникає до селянина у двір у тому місці, де загін межує із хлівом. Коли господар довідується про це, пригадує собі, що його батько наказував йому завжди робити коліві загорожі, що у двір ніхто не зміг проникнути [13, т. III, с. 552]. Обходити, обводити, обносити — ритуально-магічна дія, дія з широким спектром значень, що обумовлені семантикою руху довкола. Кругові рухи часто закінчуються замиканням кола, яке фіксує створену межу [2, т. III, с. 480]. Коло виступає як границя замкненого простору, що охороняється. Є свідчення, що при заснуванні поселення, місцевість, на якій воно мало

бути, оборювали. Таким чином оточували «свій» простір від «чужого» і небезпечного.

Традиційні підходи до поняття «межа» знайшли своє відображення в різних галузях народних знань і вірувань. Наприклад, щоб епідемія холери оминула село, його оборювали двома волами¹. Важливою складовою у народній медицині є також кругові рухи, які проводить знахарка над хворим. Тричі обходять довкола цвинтар мати з дитиною, яка має перестраха². Це і хресні ходи довкола села, поля, садиби. Через мамину обручку лили на голову хворій дитині свячену воду³. Окроплення свяченою водою, посипання маком, сіллю, окурювання, накреслення магічного кола має захистити людину від «нечистої сили». Такі дії мають значення оберегу, оперізування певного об'єкта чи простору від впливу ззовні.

Так само за уявою людей, Земля подібна до круглого жовтка в яйці, а вода оточує Землю подібно білку. Кінця Землі немає, бо вона кругла, поза нею хаос, а ще Земля стоїть на рибі, яка тримає себе за хвіст, а отже теж має форму кола [22, т. I, с. 42]. Або ж, навпаки, Земля плоска і кінець її там, на межі, де вона сходиться з небом, де «ніхто не ходить і дійти не може» [22, т. I, с. 43].

Магічні властивості, якими володіло коло, мав і пояс. Від найдавніших часів у багатьох народів пояс, підперізування мали сакральне значення, пов'язане з ідеєю досконалості, нескінченості й водночас цілісності. Пояс відзначає середину або центр всесвіту, уподібнюється до пуповини як життєвого потенціалу, й це окреслює його сутність як могутнього оберега [15, т. IV, с. 230—233]. З української легенди знаємо, що перше житло теж мало форму кола, а центром служив стовп. Це дотепер існує прадавній звичай танцювати довкола уквітчаного дерева взявшись за руки, таким чином створивши замкнене коло⁴.

Символічним огороджуванням простору від сил зла було розташування на його межах предметів-оберегів, що часто здійснювалося під час весняно-літніх обхо-

¹ Записано 17.07.2015 р. від Малофій Калини Романівни, 1920 р. н. в с. Устя Снятинського р-ну Ів.-Франк. обл.

² Записано 10.07.2013 р. від Обушак Ганни Петрівни, 1939 р. н. в с. Мишин Коломийського р-ну Ів.-Франк. обл.

³ Записано 07.07.2013 р. від Білик Марії Михайлівни, 1932 р. н. в с. Тишківці Городенківського р-ну Ів.-Франк. обл.

⁴ Записано 03.07.2014 р. від Маринди Надії Іванівни, 1930 р. н. в с. Вікняни Тлумацького р-ну Ів.-Франк. обл.

дів полів з метою захисту від граду, непогоди, нечистої сили. Для огорожування полів та городів від шкідників на їх межах або по кутах встромляли чи закопували освячені гілки, крашанки, а також гострі колючі предмети. Засохле садове дерево потрібно було запихати в огорожу («на тин встромляти») як оберіг саду від засихання [24, т. I, с. 86].

Звичайно огороджували простір, який необхідно було охоронити, щоб не допустити у нього зло, але у багатьох випадках огороджували місце, де перебуває власне небезпека. Вважається, що у дворі є декілька особливо «поганих» місць: це місце під стріхою; водостік; місце, де виливають помий; смітник. У народній медицині деякі магичні дії проводять під стріхою. Нитку, якою замотують бородавку, кладуть, «де вода капає зі стріхи», воду після купання дитини виливають, «де люди не ходять, на перехрестя»⁵.

Огороджувати можна не тільки «речовим» матеріалом, але і Божою ласкою та Ісусовою молитвою: «...моцю Його (Бога) святою милістю і силою його... весь свій дім огороджую» або «біля нашого двору Ісусова молитва, Миколина огорожа — тин мідний, ворота залізні...» [13, т. III, с. 522]. Огороджувати (тобто захищати свій простір) можна і самим процесом оповідання сакрального тексту.

Здатність виголошеного тексту огороджувати простір, який охороняється, декларується в українському замовлянні: «Обійде та казочка докола нашого дворочка й сьиде собі на воротьих у червоних чоботьих з огненним мечем — що добре — пускає, що лихьи — стинає» [18, с. 547].

Двір — огорожене місце навколо дому, яке містить господарські будівлі і яке розуміється як частина житлового простору (пор. слов. *Dvor* в значеннях «дім», «хата», «родина разом із своїм домом») [16, т. II, с. 31]. Огорожа служила береговою межею двору і хоча хата у дворі була «своїм», освоєним простором, вона мала свої межі між «своїм» і «чужим». Це стосується порогу, віконних і дверних отворів, стелі і горища-даху. Вони фігурували у багатьох магичних практиках і ритуалах. Поріг — символ хатньої межі. Переступити поріг — це переступити межу «свого», сімейного, захищеного і потрапити у «не свій дух». Поріг особливо шанований у

⁵ Записано 10.08.2017 р. від Глинської Марії Іванівни, 1932 р. н. в с. Вербівці Городенківського р-ну Ів.-Франк. обл.

народних обрядах: весільному, родильному, похоронному. «Його не можна обійти, йому треба кланятися»⁶. Наприклад, поріг, як стежка, дорога, перехрестя — є символічними кордонами, що розділяють різні простори, при цьому не належать жодному з просторів і мають яскраву ознаку лімінальності (пороговості) та характеризуються позицією «ні тут, ні там» [11, с. 126]. «На порозі не можна нічого робити, бо не вдасться», «не давай води через поріг, бо не оженишся, або не будеш щасливим у сім'ї»⁷. Поріг виступав і в магичних діях при народному лікуванні. Через нього передавали хвору і перелякану дитину, жінка в пологах переступала поріг, щоб полегшити пологи — задобрити «той» світ тощо. Окрім того, поріг, як і огорожу, часто використовували у ворожіннях. Наприклад, криві елементи огорожі пророкують кривого або горбатого нареченого. Так само вірили, що обдурять переляк, залишать його у «тому» світі, а повернуть здорову у «свій», якщо передадуть через вікно налякану дитину. Казали, що «вікна — місце для ангелів» [20, т. I, с. 111]. Сон дитини оберігали від «злого», ставлячи на вікна круглі тарілочки, «щоб злі сили дивились на них, а не на дитину, коли світить місяць»⁸. За людською уявою це притаманне і небесним явищам, наприклад, Молочному Шляху, який нібито пересікається по-половині. Одна половина її веде в рай, а друга — в пекло [23, т. I, с. 22].

Якщо для дому межами є стіни, то для двору — огорожа, паркан, тин. Наявність огорожі або хоча б умовного означення межі робить двір місцем, яке захищає житловий простір від зовнішніх злих сил і тому є об'єктом різноманітних охоронних ритуалів. Загорожі (паркани, плоти тощо) є найрізноманітніших типів, які відрізняються між собою як матеріалом, так і способом і методом їх укладання. Це і ворини — прості, довгі жердини, викладені горизонтально і прикріплені до стовпців, це і пліт — огорожа з горизонтальних прутів або жердин, переплетених між вбитими чи закопаними гілками; це і тин — суцільна

⁶ Записано 10.08.2017 р. від Кислиці Марії Федорівни, 1928 р. н. в с. Слобідка Городенківського р-ну Ів.-Франк. обл.

⁷ Записано 09.08.2017 р. від Гавриляк Агнеси Онуфріївни, 1944 р. н. в с. Ясенів Пільний Городенківського р-ну Ів.-Франк. обл.

⁸ Записано 17.07.2015 р. від Чернець Ганни Іванівни, 1924 р. н. в с. Прутів Снятинського р-ну Ів.-Франк. обл.

огорожа з лози чи прутів, що вертикально переплітаються по горизонтально прикріплених до стовпців тонких палиць чи жердин; це і частокіл — щільна огорожа вкопаних одна біля одної пластин колоїтної деревини, раніше паль («паланки»), подекуди загострених вгору. Є огорожі кам'яні, зроблені із саману. Нами зафіксовані огорожі з так званих «матів», матеріалом для яких служив очерет, кукурудзиня, стебла соняшника⁹. Були огорожі і з лупаного дерева, плотів з хмизу [7, с. 13]. Подекуди садиби не мали рукотворних огорож. Межею слугували підніжжя гори, річка чи потічок, дорога або стежка [8, с. 23]. Отже, годився будь-який матеріал, тільки щоб «своя» територія, «свій» простір був окреслений, а отже — захищений від «чужого». Символічне значення в народній культурі мають такі ознаки загорожі, як матеріал (дерево певної породи — якщо господар зробить тин із осикових кілків, відьма не підступиться до його корови) і конструкція — пліт, частокіл тощо (за цією ознакою загорожа співставляється з низкою таких предметів, як бердо (у ткацькому станку), гребінь, зуби) [19, с. 24—33]. Наприклад, порівняємо, існує заборона сушити дитячі пелюшки на загорожі, щоб у немовляти не вирости надто рідкі зуби¹⁰. Все це сприяло характеристиці загорожі у віруваннях та обрядах як небезпечного і «нечистого» і одночасно сакрального предмету і місця [6, т. II, с. 230].

Поза житловим простором особливо значимі загорожі (огорожі) для худоби, а також загорожі цвинтарів, які ізолюють область смерті від території живих. Нечасто зустрічаються свідчення щодо загорожей, які оточують село.

У традиційних віруваннях загорожа і вихід за її межі (а також руйнація загорожі) метафорично пов'язується з коїтусом та народженням дітей (переважно — позашлюбних, незаконних). Порівняємо прислів'я: польське «За поганим мужем, як пуд плотом» [9, с. 201], польське «Хата без загорожі — що баба без чоловіка». «Весілля под плотом, а вінчання потім»; «Ходити з дірою у загорожі» — про дівчину, що втратила цноту; «Йти за загорожу» — викинути плід. Ця ж метафора може бути зазначена

на в уявленні про те, що дітей нібито знаходять під загорожею. «Баба під плотом у кропиві знайшла підплотника» — позашлюбну дитину. З цим же пов'язана широко розповсюджена заборона вагітній жінці перелазити через загорожу [6, т. II, с. 230]. Руйнування огорожі з будь-якої причини — лихий знак; добру і знайому людину запрошують у двір, а лиху, чужу або непрохану — ні, з нею говорять через огорожу.

Ворота — об'єкт і локус ритуалів, які пов'язані із символікою межі між «своїм» простором (домом і двором) і «чужим», зовнішнім світом. Магічні дії, які здійснювалися із воротами (биття, обливання, прикрашання тощо) і у воротах, можуть скеровуватися як із зовні до середини, до мешканців домашнього простору, так і зсередини назовні, до сільської громади і всього зовнішнього «чужого» світу. При контакті сім'ї і громади дії з воротами мають насамперед комунікативну і оціночну мету (повідомлення про смерть, народження, весілля тощо, позначення дому вибраної дівчини, обмазування воріт у домі дівчини, яка згрішила, на знак суспільного осуду та посміховиська). При контактах із «чужим» світом ворота мають на меті захист, оберег свого простору або відлякування потойбічних сил [5, т. I, с. 438].

Будучи частиною межі, ворота символізують акт контакту із зовнішнім світом (відкривання — закривання воріт), що завжди, за народними уявленнями, пов'язане із небезпекою і вимагає особливо-го ритуального оформлення і символічного захисту. У народних віруваннях ворота — місце перебування нечистої сили і одночасно об'єкт, через який здійснювалися вроки [5, т. I, с. 439—442]. Таку ж функцію має і перелаз. Перелази робили з дощок або кругляків. Часто біля перелазів вмощували великі камені або пеньки [12, с. 16]. Через перелаз людина могла добровільно «перелізти у чужий світ». Як співають в українській пісні «Перелаз, перелаз від сусіда до нас, сусідський легіню, сусідський легіню, чом не ідеши до нас».

Ворота можуть бути направлені як ззовні в середину, до домашнього простору, так із середини назовні — до всього «чужого» світу. Ворота мають також комунікативну і оцінокову ціль, а не тільки вхідну. Наприклад: сповіщення про народження чи смерть, весілля тощо. А ще є знаком осудження — обмазання чи зняття воріт [5, т. I, с. 438—439]. В

⁹ Записано 02.06.2011 р. від Винник Ольги Іванівни, 1928 р. н. в с. Вилково Одеської обл.

¹⁰ Записано 11.08.2017 р. від Пастух Ганни Іванівни, 1935 р. н. в с. Репуженці Городенківського р-ну Ів.-Франк. обл.

ритуальній практиці ворота є об'єктом пошанування і захисту. Над ними вішали підкови, втикали зуби борони, гілки дерев, Стрітенську свічку (нею ж робили хрест «від відьом», від «нечистого»), ставили мітли, щоб «відьма не проникала до корів»¹¹ [1]. Часто вішали образи, найчастіше Миколі Чудотворцю, адже він стоїть біля воріт Небесного Царства, повз які ніхто не пройде. Небесні ворота — це брама, яку відчиняє Господь у Святу ніч перед Великоднем і пропускає через неї до живих людей душі їх покійних пращурів. «Цими ж воротами на Землю приходять Весна, урожай, тепло та інші благодатні Божі дари, а також душі новонароджених дітей» [3, с. 369]. Виходячи з двору, люди молилися спочатку на церкву, потім на Сонце, третій раз — на ворота. Тож через ворота людина виходить у Світ і Світ приходять до неї. Подекуди на дорогах, що вели із села, ставили громадські ворота [10, т. II, с. 1—22]. З апотропейною метою ворота прикрашали зіллям (галузками, віночками, деревцями, колючими і пекучими рослинами).

Символіку сповіщення мали звичай встановлювати на воротах під час весілля прикрашені деревця або прилаштовувати на воротах зелені галузки, китиці калини, кольорові стрічки.

Рослини-обереги прикріплювали до об'єктів, які потрібно було охоронити (вікна, двері, дах дому, стріху).

Щоб не допустити у межі свого простору епідемічне повітря, хвороби, село оточували живоплотом з колючих кущів, а на подвір'ї садили явори. Захисними властивостями можуть надіятися не лише власне рослини і предмети з них, але й пов'язані з ними локуси: місце під одним деревом (наприклад, явором, липою), яке затінене ним, вважається безпечним для людини, а під іншим (наприклад, тисом) — отруйним і небезпечним. Апотропейними властивостями наділялися і галузки дерев: з них робили хрестики, закріплювали їх на горищі за балками, за стріхою для захисту від блискавки, бурі, граду.

Особлива захисна сила приписувалася пахучим, пекучим і колючим рослинам. Хвойні дерева, які мають специфічний запах і голки, використовувалися із захисною метою повсюди. Наприклад, на Святий вечір прикрашали дім ялиною, підвішеною до сволака.

¹¹ Записано 21.07.2016 р. від Андріюк Марії Михайлівни, 1949 р. н. в с. Топорівці Городенківського р-ну Ів.-Франк. обл.

Отже, огорожа, виступає як оберіг, а береги — магічні засоби, які охороняють людину та її найближче довкілля (дім, худобу, врожай тощо) від усілякої небезпеки: нечистої сили, чарів, хвороб, хижого звіра тощо. Суть берега — в тому, щоб створити магічну перешкоду між об'єктом, який перебуває під опікою, і навислою загрозою, чудодійним чином сховати, заступити людину чи територію, зробити її невидимою, нейтралізувати згубну силу або знищити її, відігнати небезпеку, наділити опікуваний об'єкт захисними властивостями і здатністю протистояти злу. Як береги використовували спеціальні ритуальні предмети або їх рештки. Найпоширенішими берегами, до яких вдавалися в будь-якій ситуації, були тексти, предмети і дії з християнською символікою (молитва, хрест, освячена вода тощо). В українського народу існувало й багато давніших оберегів — пов'язаних не з релігією, а саме з міфологією дохристиянських часів та віруваннями в тотеми.

Основною соціальною формою організації і освоєння простору є господарська діяльність людини, яка означає зміни природного ландшафту і створення його рукотворних форм (орних земель, пасовиськ, садів, городів, штучних водойм, доріг, мостів, будівель і ін.).

1. Архів ІН НАН України. — Ф. 1. — Оп. 2. — Спр. 408.
2. Агапкина Т.А. Обходить / Т.А. Агапкина, М.М. Валенцова, Е.Е. Левкиевская // Славянские древности. Этнолингвистический словарь : в 5-ти т. / ред. Н. Толстая. — Москва, 2004. — Т. 3. — 699 с.
3. Багнюк А. Ворота / Анатолій Багнюк // Символи українства. Художньо-інформаційний довідник. — Тернопіль, 2010. — 510 с.
4. Белова О.В. Свой — чужой / О.В. Белова // Славянские древности. Этнолингвистический словарь : в 5-ти т. / ред. Н. Толстая. — Москва, 2009. — Т. 4. — 650 с.
5. Виноградова Л.Н. Ворота / Л.Н. Виноградова, С.Н. Толстая // Славянские древности. Этнолингвистический словарь в 5-ти т. / ред. Н. Толстая. — Москва, 1995. — Т. 1. — 580 с.
6. Виноградова Л.Н. Забор / Л.Н. Виноградова, С.Н. Толстая // Славянские древности. Этнолингвистический словарь : в 5-ти т. / ред. Н. Толстая. — Москва, 1999. — Т. 2. — 700 с.
7. Гошко Ю.Г. Населення Українських Карпат XV—XVIII ст. / Юрій Гошко. — Київ, 1976. — 206 с.
8. Данилюк А. Народна архітектура Бойківщини / Архип Данилюк. — Львів, 2004. — 168 с.

9. Етнокультура Рівненського полісся / упорядник В.П. Ковальчук. — Рівне, 2009. — 376 с.
10. *Зубрицький М.* Селянські будинки в Мшанці Старосамбірського повіту / М. Зубрицький // Матеріали до української етнології, НТШ. — Львів, 1909. — Т. 2. — С. 1—22.
11. *Ігнатенко Ірина.* Інтер'єр хати. Сакральні місця / Ірина Ігнатенко // Етнографія для народу. — Харків, 2016. — 320 с.
12. *Кобільник В.* Матеріальна культура села Жукотина Турчанського повіту / В. Кобільник // Літопис Бойківщини. — Самбір, 1937. — № 8. — С. 16.
13. *Левкиевская Е.Е.* Огораживать / Е.Е. Левкиевская // Славянские древности. Этнолингвистический словарь : в 5-ти т. / ред. Н. Толстая. — Москва, 2004. — Т. 3. — 699 с.
14. *Левкиевская Е.Е.* Освящение / Е.Е. Левкиевская // Славянские древности. Этнолингвистический словарь : в 5-ти т. / ред. Н. Толстая. — Москва, 2004. — Т. 3. — 699 с.
15. *Левкиевская Е.Е.* Пояс / Е.Е. Левкиевская // Славянские древности. Этнолингвистический словарь : в 5-ти т. / ред. Н. Толстая. — Москва, 2009. — Т. 4. — 650 с.
16. *Плотникова А.А.* Двор / А.А. Плотникова // Славянские древности. Этнолингвистический словарь : в 5-ти т. / ред. Н. Толстая. — Москва, 1999. — Т. 2. — 700 с.
17. *Толстая С.М.* Опоясывание / С.М. Толстая // Славянские древности. Этнолингвистический словарь : в 5-ти т. / ред. Н. Толстая. — Москва, 2004. — Т. 3. — 699 с.
18. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. — Київ, 1991. — 546 с.
19. *Файник Т.* Житло та доквілля: будівельні традиції українців Карпат / Тетяна Файник. — Львів, 2007. — 208 с.
20. *Чубинський П.* Жилище, господарські постройкі, оруддя та утварі. Окно / Павло Чубинський // Мудрість віків : в 2-х кн. — Київ, 1955. — Кн. I. — 222 с.
21. *Чубинський П.* Заклиняння общее в болезнях младенцев / Павло Чубинський // Мудрість віків : в 2-х кн. — Київ, 1995. — Кн. I. — 222 с.
22. *Чубинський П.* Земля / Павло Чубинський // Мудрість віків : в 2-х кн. — Київ, 1955. — Кн. I. — 222 с.

Tetiana Fainyk

THE CONCEPT OF THE BORDER
AND ITS REFLECTION
IN THE TRADITIONAL-FOLK APPROACHES
TO THE ORGANIZATION OF HOUSING
AND ECONOMIC COMPLEXES
IN UKRAINIAN VILLAGES

The article deals with the spatial boundary — the boundary between the «our» and «outlying» world in folk ideas; reveals the concept of fencing — to surround space both real and symbolic; it is noted that the creation of a magic circle (fencing with bypass, fumigation, cincture, etc.) is a form of creating obstacles between the supervising object and the bearer of danger.

Keywords: boundary, space, fence, enclose, doorstep, danger, symbol.

Тетяна Файник

ПОНЯТИЕ ГРАНИЦЫ И ЕГО ОТРАЖЕНИЕ
В ТРАДИЦИОННО-НАРОДНЫХ
ПОДХОДАХ К ОРГАНИЗАЦИИ
ЖИЛИЩНО-ХОЗЯЙСТВЕННЫХ
КОМПЛЕКСОВ В УКРАИНСКИХ СЕЛАХ

В статье говорится о пространственном рубеже — границе, которая разделяет «свой» и «чужой» мир в народных представлениях; раскрывает понятие ограждать — окружать пространство как реально, так и символически; отмечается, что создание магического круга (ограждения с обходом, окуривания, опоясывания и др.) является формой создания препятствий между подохранным объектом и носителем опасностей.

Ключевые слова: граница, пространство, ограждение, ограждать, порог, опасность, символ.